

VÄRDEBESKRIVNING

Område av riksintresse för naturvård i Östergötlands län

Datum: 2023-05-30

Områdesnummer: NRO 05 029

Områdesnamn: Ljunaområdet

Kommun: Mjölby och Boxholm

Kartblad: 8F SV; mittpunkt 8F 2b 33

Area: 985 ha

Naturgeografisk region: 22 c Götalands centrala slättbygder, Östgötaslätten.

Landskapsform: Kullig terräng med relativ höjd 50-100 m

Riksvärde: Odlingslandskap, Skog, Våtmark, Geovetenskap, Flora och Fauna

Värdebeskrivning: Ljunaområdet med sin mycket mångformiga geologi (rullstensåsar, åsnät, kame-bildningar, iskontaktbranter, dödisgropar, sandur, HK-bildningar, raviner och torrdalar), vidsträckta hassellundar med rik flora; kalkkärr med rik flora och snäckfauna; stäppängsflora, riklig förekomst av källor samt en tilltalande landskapsbild utgör en utomordentligt värdefull och skyddsvärd naturmiljö. Hassellunden vid Stora Ljuna har få om ens någon motsvarighet i Östergötland. Sandurbildningar är endast kända från två platser i länet.

Huvudkriterier: A

Ek- och hassellund i närheten av Lilla Ljuna. Foto: Adam Bergner.

Förutsättningar för bevarande: Naturvårderna kommer att bestå om området undantas från ingrepp som t.ex. täkt, bebyggelse (i allt väsentligt), schaktning, dikning av kärrmarker; utfyllnad; barrträdsplantering av ängs- och hagmarker; avverkning av hassel; slutavverkning av ädla lövträd.

Säkerställande: Stora Ljunamyren och Stenstorpsmyren ingår i Natura 2000 (SE0230259 respektive SE0230302).

Områdets huvuddrag: Övergångsbygden kring Ljunagårdarna underlagras av isälvsmaterial, moräntäckt isälvsmaterial och morän. Jordarterna håller tämligen höga halter av alunskiffer och kalksten. Moräntäcket, som på några platser överlagras isälvsmaterial, kan uppgå till några meter. Morfologiskt kan inom Ljunaområdet urskiljas tre delområden: I norr ett ås- och kullandskap, i sydväst ett sandurfält och sydost ett ravinlandskap. Området ligger i huvudsak inom Mjölby kommun, endast en flik längst i väster berör Boxholms kommun.

Ås- och kullandskapet:

Ås- och kullandskapet begränsas i norr av en framträdande grusbrant. Denna har tolkats som en iskontaktbrant. Branten är mest framträdande vid Stora och Lilla Ljuna, Ugglebo samt sydost om Ugglebo. I branten läcker på många platser grundvattnet fram såsom källor. Kring en del av dessa upprinnor har kalkkärar utbildats. Störst är det delvis öppna axag-dominerade kärret 200 m norr om Stenstorp som utgör ett Natura 2000-område. Här växer orkidéerna flugblomster, kärknipprot, vax- och blodnycklar samt majviva, gräsull och näbbstarr. Ytterligare tre kalkkärar återfinns i anslutning till branten, nämligen vid Lilla Ljuna, mellan Stora och Lilla Ljuna samt nordost om Anneberg. I kalkkärret

norr om Stenstorp återfinns en intressant landsnäcksfauna omfattande 25 arter med bl.a. de sällsynta arterna *Vertigo augustior* och *Bradybaena fruticum*. Även kärret mellan Stora och Lilla Ljuna hyser en intressant snäckfauna.

Kring gården Stora Ljuna utbreder sig ett småkulligt ås- och kullandskap. Materialet i avlagringarna består av morän och isälvsgrus. Sänkorna inom kamelandskapet är dödisgropar. Dessa är ofta sankar och i ett fall har en grundvattensjö bildats. Markerna öster om gården domineras av en björkhagmark och torrängar med en- och nyponbuskar.

Backarna är hårt betade men i en del skyddade lägen växer brudbröd, backsmultron, axveronika och jordtistel. I branten nedanför gården invid E4:an växer en hassellund med storrams och hässleklocka. Från de högst belägna delarna har man en god utsikt över Östgötaslätten.

Betesmarkerna övergår i sydost i ett vidsträckt lundområde. Under ett glest trädskikt av asp, ek och björk finns ett helt slutet buskskikt av hassel med inslag av måbär och skogstry. I fältskiktet, som också är välutvecklat, märks lungört, storrams och vårärt. Mossorna är rikt representerade.

Söder om Lilla Ljuna och ned till vägen Björkeberg-Horsköpet är de småkuperade landformerna uppbyggda av moräntäckt isälvsmaterial. Skog täcker hela området.

Landformerna öster om Lilla Ljuna är mycket omäxlande och kan karaktäriseras som ett åsnät. Åsarna och kullarna är 10-15 m höga och ibland omges de av torvfyllda sänkor. Speciellt framträdande är den rullstensås som löper utmed västsidan av länsvägen. Strax öster om vägen ligger den välkända Värmsla upprinna. Källsprånget rinner fram vid foten av en relativt hög grusrygg. Kapaciteten är ungefär 4 000 l/h.

Vid Ugglebo påträffas, som nämnts i inledningen, en grusbrant vilken tolkats som en iskontaktbrant. Den har först en väst-östlig riktning för att sedan vika av mot sydost. Mellan branten och en plåtå i sydväst finns lober och kullar som åtskiljs av sankar dödisgropar. Plåtåns södra gräns bildas av en brant sluttning. Hela området är skogsbevuxet.

Från Bränntorp och söderut till länsväg 516 utbreder sig ett ås- och kullandskap. Getryggsformade rullstensåsar finns Sydväst, nordnordost och nordväst om gården.

Från Sjögarpasjön och två km norrut utbreder sig ett ås- och kullandskap. Området begränsas i norr av en välutbildad, buktig iskontaktbrant. Dödisgropar förekommer allmänt och i två av dem har grundvattensjöar bildats - Sjögarpasjön och Lockarpesjön. Sjögarpasjöns västra sida gränsar till en grusplåtå, vars plana överyta ligger drygt 10 m över sjöns vattenyta. Plåtåytan, som ligger på nivån 135-140 m.ö.h., är uppbyggd till högsta kustlinjen (HK). Begränsningssidorna i söder, väster och öster är branta. Områdets brantare delar är beskogade. Kring Sjögarp finns odlingsmark medan området i övrigt är bevuxet med tall- och triviallövskog.

Sandurfältet:

Sydväst om ås- och kullandskapet och söder om vägen Björkeberg-Horsköpet utbreder sig ett vidsträckt sandurfält. Ytmaterialet är grus, vilket täcker ett upp till 12 m mäktigt sandlager. Det plana fältet upptas av åker och skog.

Ravinlandskapet:

I Hadelövsdalgångens isälvsavlagringar har en djup och bred ravin skurits ut. Till huvudfåran, vilken följer länsväg 516, ansluter på flera ställen mindre och grundare sidoraviner.

Kavelbrobäcken rinner fram på botten av huvudravinen. Söder och sydväst om Lycketorp påträffas ett nät av torrdalar. Mellan de bitvis djupa nedskärningarna höjer sig gruskullar och utskjutande lober, vilka delvis underlagrar hagmarker. Norr om Eriksdal och den meandrande Kvarnbäcken återfinns ett kullandskap med hagmarker. På ett flertal ställen i ravindalarna nordväst om Hadelöv finns källsprång.

Referenser:

Länsstyrelsen i Östergötlands län: Natur- och kulturmiljöer i Östergötland. - Linköping 1983.

Länsstyrelsen i Östergötlands län: Bevarandeplan för Natura 2000-området Stentorpsmyren–Svarthagen (SE0230302).

Länsstyrelsen i Östergötlands län: Bevarandeplan för Natura 2000-området Stora Ljunamyren (SE0230259).

Mjölby kommun: Kommunöversikt - Mjölby 1985. Boxholms kommun:

Kommunöversikt - Boxholm 1985.

Naturvårdsprogram för Mjölby kommun.